

ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับน้ำเสียและ ระบบรวบรวมน้ำเสีย

ดร.วรพจน์ กนกกันทพงษ์

ภาควิชาวิทยาศาสตร์สิ่งแวดล้อม

คณะวิทยาศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Vorapot.ka@chula.ac.th

มลพิษจากสถานพยาบาล

มลพิษทางอากาศ

เสียงและ
ความสั่นสะเทือน

ขยะ

ของเสียอันตราย

ขยะติดเชื้อ

แสง ความร้อน

มลพิษทางน้ำ

“มลพิษ” สิ่งที่ถูกปล่อยทิ้งจาก
แหล่งกำเนิด ก่อให้เกิดผลกระทบ
ต่อคุณภาพ สิ่งแวดล้อมหรือภาวะ
ที่เป็นพิษภัยอันตรายต่อสุขภาพ
อนามัยของประชาชน

พรบ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพ
สิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

น้ำเสีย

ของเสียที่อยู่ในสภาพเป็นของเหลว รวมทั้งมลสารที่ปะปนหรือปนเปื้อนอยู่ในของเหลวนั้น

พรบ. ส่งเสริมและรักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อมแห่งชาติ พ.ศ. 2535

มลพิษทางน้ำ

สภาพน้ำที่เสื่อมคุณภาพ มีคุณสมบัติเปลี่ยนไปจากสภาพธรรมชาติ เนื่องจากมีสารมลพิษปนอยู่มาก ไม่เหมาะต่อการดำรงชีวิตของสัตว์น้ำ ไม่เหมาะต่อการบริโภคและอุปโภค เช่น มีสีผิดปกติ กลิ่นเหม็นมีสารเคมีที่เป็นพิษหรือเชื้อโรคปะปน น้ำที่มีอุณหภูมิสูงผิดปกติ

แหล่งกำเนิดน้ำเสีย

ชุมชน

บ้านเรือน อาคาร
พาณิชย์ โรงแรม
โรงพยาบาล
โรงเรียน
สำนักงาน
มีสารอินทรีย์สูง

เกษตรกรรม

การเพาะปลูก
เลี้ยงสัตว์
มี ไนโตรเจน
ฟอสฟอรัส โปแตส
เชียม สารพิษ และ
สารอินทรีย์สูง

อุตสาหกรรม

โรงงานอาหาร สี
กระดาษ
องค์ประกอบน้ำทิ้ง
จะแตกต่างกัน ขึ้น
ประเภทและขนาด
ของโรงงาน

แหล่งกำเนิดน้ำเสียในชีวิตประจำวัน

แหล่งกำเนิดน้ำเสียโรงพยาบาล

สถานที่ตรวจผู้ป่วยนอก
ผู้ป่วยและญาติใช้ห้องน้ำ

สถานที่ตรวจผู้ป่วยใน น้ำเสียจะ
แตกต่างกัน เช่น มีการปนเปื้อนน้ำยา
ฆ่าเชื้อโรคในการทำความสะอาดแผล

โรงครัวและห้องอาหาร
น้ำเสียมีเศษอาหารและ
ไขมันปนเปื้อนมาก

โรงซักผ้า เช่น เสื้อผ้า ปลอกหมอน ผ้าคลุมเตียง ผ้าห่ม
น้ำเสียอาจปนเปื้อนเชื้อโรค น้ำยาซักผ้า และน้ำร้อน

แหล่งกำเนิดน้ำเสียโรงพยาบาล

ห้องผ่าตัด ห้องคลอด และ
ห้องเก็บศพ น้ำเสียมีการปนเปื้อน
ของเลือด น้ำยาฆ่าเชื้อโรค

ห้องปฏิบัติการ น้ำเสียมีเชื้อโรคที่
ตรวจวิเคราะห์ อาหารเลี้ยงเชื้อ และ
สารเคมีฆ่าเชื้อโรค

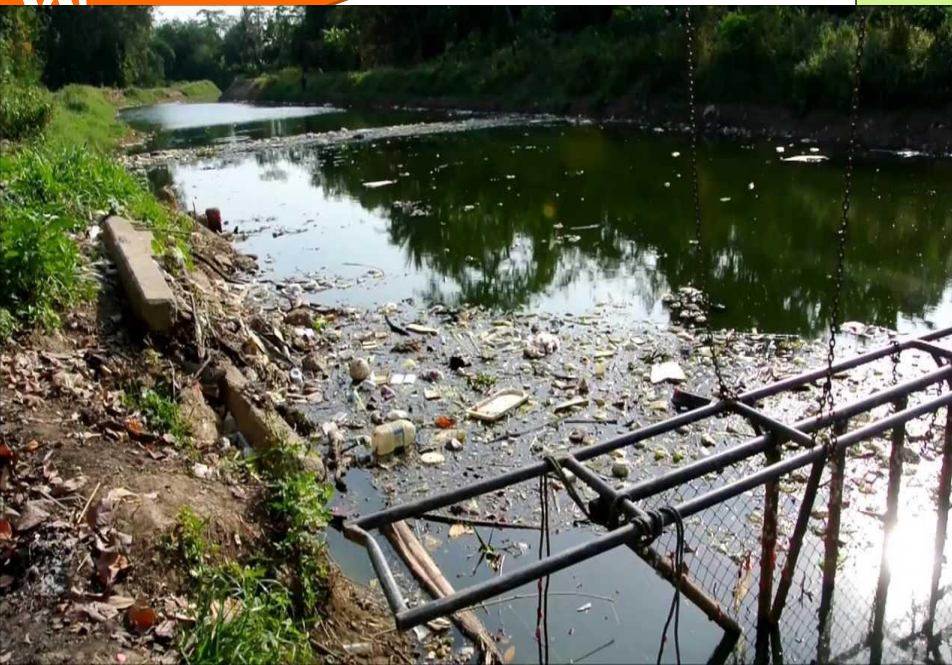
อาคารต่าง ๆ บ้านพัก ภายใน
โรงพยาบาล น้ำเสียมีลักษณะเหมือนกับ
น้ำเสียชุมชน เช่น ล้างมือ ห้องน้ำ

น้ำไปไหน :

สิ่งที่เกิดจากการทิ้งน้ำเสีย

- เป็นแหล่งแพร่ระบาดของเชื้อโรค
- ทำให้น้ำขาดแคลนต่อการบริโภคและอุปโภค
- ไม่สามารถนำมาใช้ผลิตน้ำประปาหรือใช้ในการเกษตรกรรม
- ทำลายสิ่งมีชีวิตในน้ำ เช่น ปลาตาย พืชน้ำเน่า
- ทำให้สูญเสียทัศนียภาพ
- ผลกระทบต่อการพักผ่อนหย่อนใจ การท่องเที่ยว

อะไรในน้ำ ที่ทำให้น้ำเสีย

มีอะไรในน้ำเสีย

ลักษณะทั่วไปของน้ำเสีย

ลักษณะสมบัติ ทางกายภาพ

- Turbidity
- TSS, TDS, TS
- Conductivity
- Temperature
- Odor
- Color
- Taste

ลักษณะสมบัติ ทางเคมี

- pH
- Acidity, alkalinity
- Hardness
- Metal/ Heavy metal
- Chloride
- Pesticides
- Nitrate and phosphate

ลักษณะสมบัติ ทางชีวภาพ

- Bacteria
- Protozoa
- Parasite
- Virus
- Animal

ดัชนีคุณภาพน้ำตามมาตรฐาน
ควบคุมการระบายน้ำทิ้งจากอาคาร
บางประเภทและบางขนาด

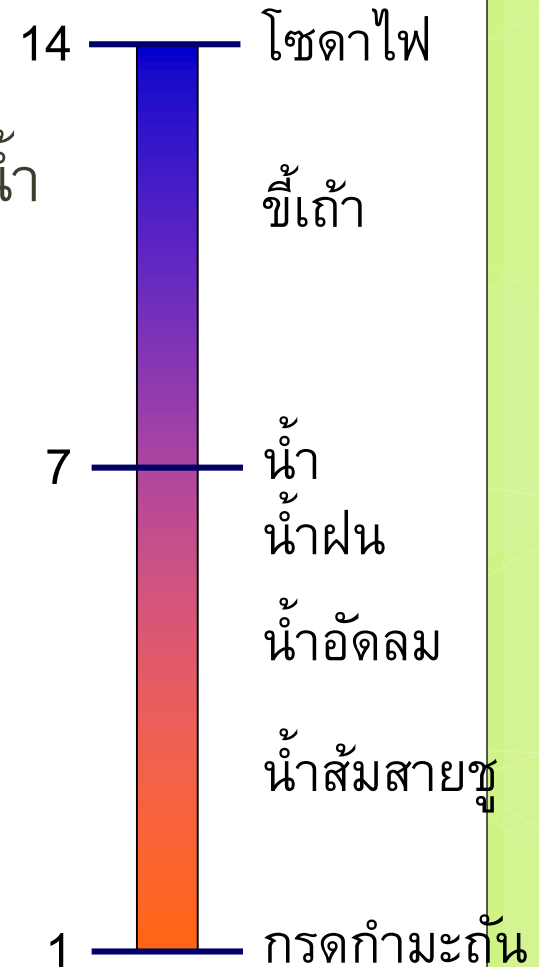
- pH (Alkalinity)
- BOD (COD, DO)
- SS
- Settleable Solids
- Total Dissolved Solid
- Sulfide
- TKN
- Fat, Oil and Grease
- (Chlorine)

ดัชนีคุณภาพน้ำที่สำคัญใน
การดูแลระบบบำบัดทาง
ชีวภาพ

- ✓ MLSS
- ✓ MLVSS
- ✓ SV30

pH

- ค่าความเป็นกรด-ด่าง
- แสดงจากการคำนวณการแตกตัวเป็นไอออนของน้ำ
($\text{pH} = -\log[\text{H}^+]$)
- ช่วงค่า pH คือ 0 – 14
- $\text{pH} < 5$ หรือ > 9 จะเริ่มเป็นอันตรายต่อสัตว์น้ำ

สภาพความเป็นด่าง (Alkalinity)

- บอกถึงความสามารถในการสะเทินกรด
- ทำให้ pH ในน้ำเปลี่ยนแปลงยาก
- หน่วยเป็น มก./ล.หินปูน (mg/L as CaCO_3)
- เพิ่มโดยการเติมสาร ไบคาร์บอเนต
- มีความสำคัญมากในระบบบำบัดน้ำเสียแบบไม่ใช้อากาศ

สารอินทรีย์

BOD

- Biochemical Oxygen Demand
- ปริมาณออกซิเจนละลายน้ำที่จุลินทรีย์ใช้ในการย่อยสลายสารอินทรีย์ ในเวลา 5 วัน ที่อุณหภูมิ 20 °ซ
- เป็นตัวแทนปริมาณ**สารอินทรีย์**ที่ย่อยสลายง่าย
- มาจากสารอินทรีย์ต่างๆ เช่น ล้างมือ เศษอาหาร น้ำมันบางประเภท ฯลฯ
- เป็นตัวการให้น้ำเน่าเสีย
- มาตรฐาน 20-30 mg/L

COD

- Chemical Oxygen Demand
- ปริมาณออกซิเจนทั้งหมดที่ต้องการใช้เพื่อออกซิเดชันสารอินทรีย์ในน้ำให้เป็นคาร์บอนไดออกไซด์และน้ำ หรือ
- เป็นตัวแทน**สารอินทรีย์**ที่ย่อยสลายง่ายและยาก รวมทั้งสารอินทรีย์บางชนิด เช่น ไนเตรท คลอไรด์ ชัลไฟด์
- นิยม เพราะใช้เวลาวัดเพียง 2-3 ชม.

BOD-COD

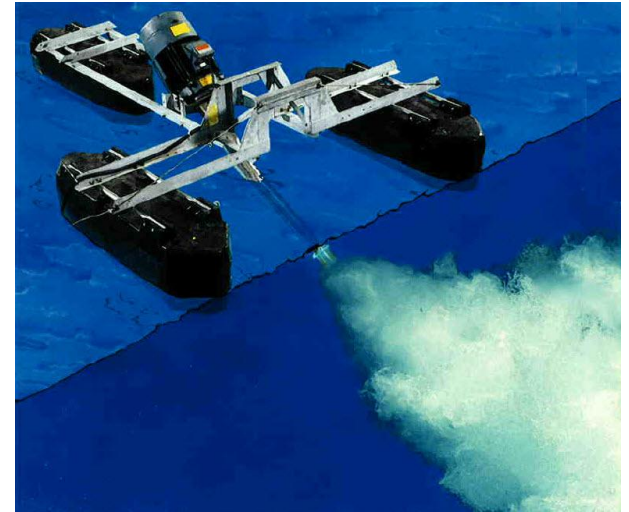

- ปกติ COD จะมากกว่า BOD เสมอ
- ค่า BOD:COD ในน้ำเสียชนิดหนึ่งๆ มักคงที่
- BOD:COD สูง จะเหมาะแก่การใช้วิธีการบำบัดทางชีวภาพ

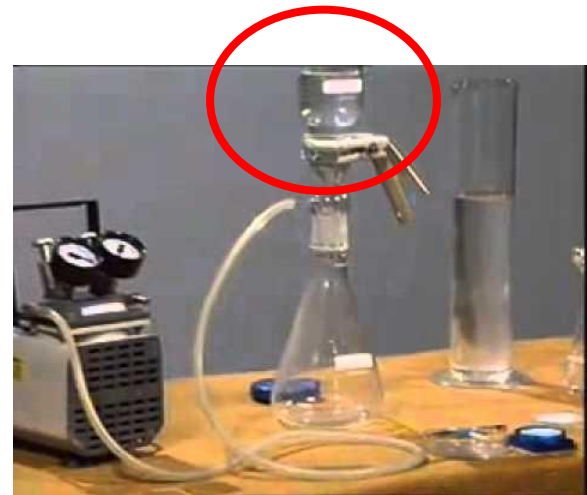
DO

- Dissolved Oxygen
- ปริมาณออกซิเจนละลายน้ำ
- ในธรรมชาติมีประมาณ 6-8 mg/L
- ในระบบบำบัดฯ ควรมี > 2 mg/L

Suspended solids (SS)

- ของแข็งแขวนลอย เช่น ดิน สาหร่าย คอลลอยด์ แบคทีเรีย
- ทำให้น้ำขุ่น มีสี อาจก่อให้เกิดโรค
- อาจเป็นตะกอนสารอินทรีย์หรือสารอนินทรีย์ก็ได้
- ใช้เวลาวิเคราะห์ประมาณ 2-3 ชั่วโมง
- มาตรฐาน 30-40 mg/L

Settleable Solids

- ของแข็งที่สามารถตกตะกอนได้
- ใช้เวลาวิเคราะห์ประมาณ 60 นาที
- ในระบบบำบัดน้ำเสียทางชีวภาพ (ถังเติมอากาศของระบบ AS) เรียกว่า SV30 คือ ความสามารถในการตกตะกอนของเชื้อแบคทีเรียในระบบ
- Settleable Solids อาจมีความสัมพันธ์กับ SS ที่หลุดออกมากับน้ำทิ้งจากระบบ
- มาตรฐาน 0.5 ml/L

Total Dissolved Solids (TDS)

- ของแข็งที่ละลายน้ำได้ เช่น แคลเซียม แมกนีเซียม ไบคาร์บอเนต ซัลเฟต คลอไรด์ ไนเตรท กรด ต่าง
- ไม่สามารถมองเห็นด้วยตาเปล่า
- อาจหมายถึงไอออนต่าง ๆ ที่อยู่ในน้ำ จึงมีความสัมพันธ์กับสภาพนำไฟฟ้า (Conductivity)
- ทำให้น้ำเป็นกรด ต่าง เกิดการกัดกร่อน สี กลิ่น รส ไม่พึงประสงค์ เป็นพิษ พิษน้ำเจริญดี
- ยิ่งใส่สารเคมีมาก TDS ยิ่งสูง
- มาตรฐาน 500 mg/L

TKN

- Total Kjeldahl Nitrogen = ไนโตรเจนในรูป อินทรีย์ไนโตรเจน + แอมโมเนีย
- ไม่นับ ไนไตรต์ (NO_2^-) ไนเตรท (NO_3^-)
- ใช้เวลาวิเคราะห์ประมาณ 2 – 3 ชั่วโมง
- แสดงถึงสารอาหารที่เข้าระบบบำบัด
  - ถ้ามีน้อย; เกิดปัญหาเกี่ยวกับการเจริญเติบโตของเชื้อในระบบ
  - ถ้ามีมาก; SS ในน้ำทิ้งเกินมาตรฐาน ทำให้น้ำมีสีเขียว มีพืชปกคลุมทั่วบริเวณหน้าน้ำ ออกซิเจนในน้ำมีน้อย แสงลงไม่ถึงข้างล่าง
- มาตรฐาน 35 mg/L

FOG

- Fat, Oil and Grease
- จากโรงอาหาร น้ำมันหล่อเย็น น้ำมันเครื่อง
- ขัดขวางการละลายน้ำของ O_2
- สาเหตุของกลิ่น
- เป็นสารอินทรีย์ที่ย่อยสลายทางชีวภาพได้ยาก
- ต้องใช้การบำบัดทางกายภาพ / เคมี
- มาตรฐาน 20 mg/L

ซัลไฟด์ (S)

- เป็นหนึ่งในสาเหตุของ กลิ่น (ก๊าซไข่เน่า) ท่อผุด และน้ำสีดำ
- เกิดจากการสะสมของตะกอน
- สามารถแก้ไขได้โดยการปรับ pH / ลดการสะสมของตะกอน / เพิ่ม O_2

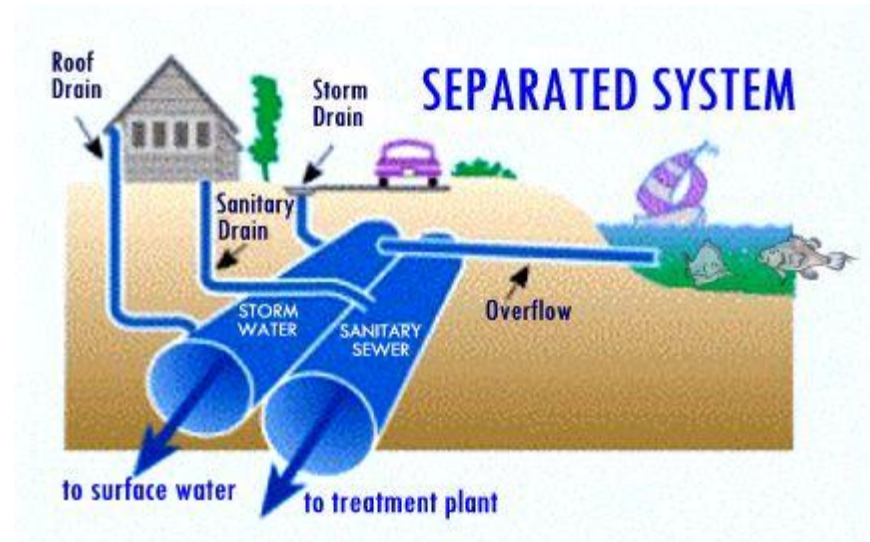
คลอรีน (Chlorine, Cl_2)

- ใช้ในการฆ่าเชื้อโรค
- Cl_2 ไม่ใช่ Cl^- (คลอไรด์)
- ต้องเติมในน้ำที่โรงพยาบาล
- ระวังสารก่อมะเร็ง (Disinfection by-product = Cl_2 + organic)

ระบบรวบรวมน้ำเสีย

1. ระบบรวบรวมน้ำเสียแบบแยก (Separated System)

- ❑ ระบบระบายน้ำฝน แยกออกจาก ระบบรวบรวมน้ำเสีย
- ❑ ช่วยลดขนาดของระบบบำบัดน้ำเสีย แต่การลงทุนสร้างสูง
- ❑ นิยมใช้ในโรงงานอุตสาหกรรม

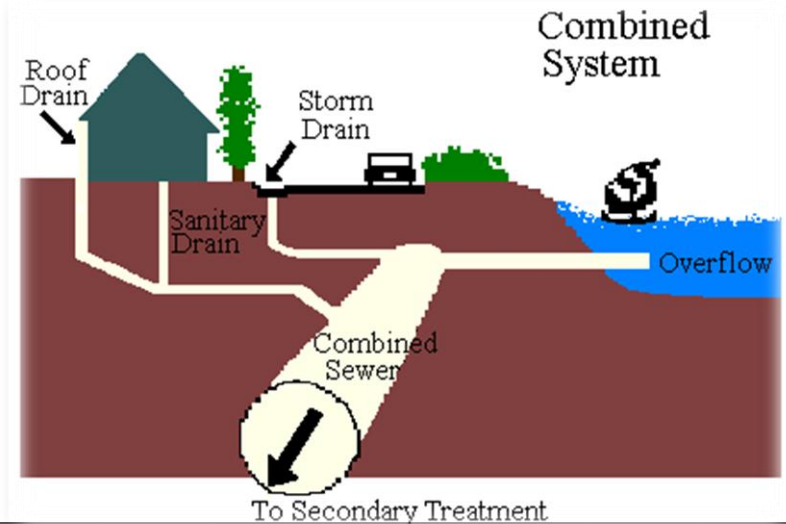

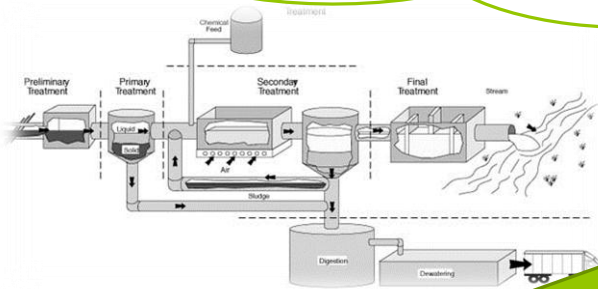
ระบบรวบรวมน้ำเสีย

2. ระบบรวบรวมน้ำเสียแบบรวม (Combined System)

- ❑ ระบบรวบรวมน้ำเสีย และระบายน้ำฝน รวมกันในระบบท่อเดียวกัน
- ❑ ง่ายต่อการดำเนินงาน และต้นทุนค่าก่อสร้างต่ำ
- ❑ ขนาดของระบบบำบัดน้ำเสียมีขนาดใหญ่
- ❑ ลักษณะน้ำเสียที่เข้าสู่ระบบบำบัดฯ เปลี่ยนแปลงตามปริมาณน้ำฝน

ระบบบำบัดน้ำเสีย

จะอย่างไรกับน้ำเสีย???

